

Hölderlins danske passage

Jørn Erslev Andersen

Siden kredsen omkring Stefan George i begyndelsen af dette århundrede genopdagede (Johann Christoph) Friedrich Hölderlin (1770–1843), er han blevet et af verdenslitteraturens store navne. I sin livstid opnåede Hölderlin ingen nævneværdig anerkendelse. Han fik udgivet en håndfuld digte i diverse litterære almanakker og tidsskrifter, en enkelt roman i to bind samt nogle oversættelser.

Frem til 1914, hvor Norbert von Hellingrath – ansporet af Stefan George – udgav første bind, dvs. bd. 4, af den samlede udgave af Hölderlins værker, som skulle vise sig at blive epokegørende, var Hölderlin kun et anliggende for de få. Han blev generelt opfattet som en 'syg' eller 'dekadent' forfatter med overspændte træk. Mindre forudindtagede læsere som Friedrich Nietzsche og Wilhelm Dilthey hørte til undtagelserne: de læste ham begge i 1860erne med stor begejstring. Efter Stefan Georges kanonisering af, hvad han iscenesatte som sin 'store sprogfornyende forgænger', et banebrydende essay af Wilhelm Dilthey fra 1905, Hellingraths udgave og, ikke mindst, Heideggers heuris-

tiske 'opdagelse' af Hölderlin som intet mindre end den værensstiftende digter par excellence, er Hölderlin-receptionen og Hölderlin-myten – den geniale, men oversete digterfilosof, den 'store seer for vort folk', den moderne digtnings ophavsmand – eksploderet næsten eksponentielt.

At dette er tilfældet, hænger sammen med hans tragiske biografi (vanviddet som attraktion), hans status af både at være digter og filosof, hans teksters storslåede skønhed og egensindige karakter. Alt dette har ført til, at Hölderlin er blevet taget til indtægt for snart sagt en hvilken som helst politisk (kommunisme, højborgerlig kultur, fascisme), medicinsk (vanvidsdiagnosens tvivlsomme eller utvivlsomme karakter), litterær, filosofisk, litteraturvidenskabelig, litteraturhistorisk, æstetisk position i det 20. århundrede. Men det er først og fremmest hans teksters sammensathed, deres usædvanlige måde at gestalte sig på i forskellige genrer (breve, traktater, oversættelser, roman, drama, lyrik) og, hvad angår de oftest citerede tekster, deres karakter af at være et storslået fragmentarium, der endog har vist sig vanskelig at udgive på sikker vis, der har åbnet for denne uhyre mængde af 'anekdoter'.

I Skandinavien er Hölderlin dog næppe kendt uden for en mindre kreds af digtere, litteraturforskere og filosoffer. I 1929 kunne Niels Møller i sin *Verdenslitteraturen* bd. III bl.a. skrive, at "*Hölderlin fik skrevet en del Digte paa tugtede og vellydende Vers, med Mindelser om Goethe og Schiller og tit i antikke Former ligesom Klopstocks*" (p. 753). I Hertels *Verdens litteraturhistorie* bd. 4 (1986) kan Per Øhrgaard skrive, "*Størst eftertryk får dyrkelsen af det græske hos lyrikeren Friedrich Hölderlin (1770–1843), der var samtidig med både klassik og romantik, og som i sit værk søgte at samtænke og sam-forme den græske og den kristne mytologi*" (p. 184).

Imellem disse to karakteristikker er det især Thorkild Bjørnvig, der i Danmark har stået som Hölderlin-læseren og –oversætteren par excellence¹. Bjørnvigs indsats er uvurderlig, men bærer også tidens mærke – hans betragtninger er stærkt digteridealiserende og bidrager ikke med afgørende nyt til

Hölderlin–litteraturen. Det er især hans oversættelser fra Hölderlin, *Brød og vin og andre digte* (1970), der må betragtes som hans væsentligste indsats. Men som Per Aage Brandt har demonstreret i *Semiofil* (dvs. *Profil 3/ Semiotik 14*) fra 1987 med sin oversættelse af “Brød og vin”, så er dette at oversætte Hölderlin et kompliceret foretagende, som kun delvist er indløst med Bjørnvigs passionerede oversættelser.

Ellers har Hölderlin i Danmark stort set kun været leverandør af bon mot'er i især diverse lyrikeres søgen efter digterisk materiale at arbejde videre med, senest i Pia Tafdrups poetik *Over vandet går jeg* (1991), der – ved at reinstallere en gud i sine forestillinger om den fuldenkte læser – falder *bag om* den erfaringsring, Hölderlin gjorde i sine digte omkring 1800 (at man netop *ikke* kan ‘tale med’ gud/guderne), mens Per Højholt på en helt anden radikal, nærmest kongenial måde har lært af Hölderlins syntaks i digtet “Hölderlin råber i tårnet” og som i den “blindgyde”, han kalder “Scardanelli”², fremlæser “*lakunerne i Hölderlins senere digte*”.

Den mest omfattende *digteriske* indflydelse har Hölderlin nok haft i Sverige hos digtere som bl.a. Vilhelm Ekelund, Artur Lundkvist, Erik Lindegren, Hjalmar Gullberg, Bertil Malmberg, Gunnar Ekelöf, Lars Norén og Göran Sonnevi³, ligesom han i Sverige har givet anledning til forskellige større essays og afhandlinger. Senest i *Kris* nr. 39–40 (Stockholm 1990), der bringer en række oversættelser af centrale Hölderlin–tekster, bl.a. et førsteoptryk af Gösta Oswalds oversættelse fra 1950 af *Hyperion* redigeret af Birgitta Holm med skyldig hensyntagen til rettelser i manuskript ved Karl Vennberg, samt en række af de centrale receptionstekster og essayistiske bidrag ved redaktørerne.

Man er således i hvert fald i *Danmark* på ganske bar bund, når man bevæger sig ud i en studie af Hölderlins værker.

Det er dette savn, der søges afhjulpet med dette nummer af PASSAGEs store temasektion om Hölderlin. Bidragene har været diskuteret på et kollokvium ved Institut for Litteraturhistorie, Aarhus Universitet⁴. De samler sig om nogle af de centrale tekster – elegien “Brod und Wein”, det hymniske fragment “Wie wenn am

Feiertage...” og det poetologiske fragment “Über die Verfahrungsweise des poetischen Geistes” – i to analytiske, et poetologisk og et læseperspektivisk bidrag. Dertil føjes en lille biografisk skitse. Bidragene kan læses som både analyser af Hölderlin–tekster og bidrag til aktuelle tekstteoretiske problemstillinger.

Noter

1. Per Dahl har i *Thorkild Bjørnvigs digtning* (1976) givet en glimrende oversigt herover, cf. pp. 199–215: “Ekskurs til Hölderlin”, samt bibliografi.
2. Per Højholt, *Praksis, 4: Lynmuseet og andre blindgyder*, Herning 1982.
3. Jf. Pär Hellström, “Hölderlinporträtt i svensk 1900–talspoesi”, Hellström, 1987.
4. Mine egne bidrag indgår i afhandlingen *Som i Orcus. Den tragiske cæsur i Friedrich Hölderlins digtning*, der udkommer til efteråret.